

פרק כ"א / המלחמות עם הענקים

עם עריהם החרימם יהושע. לא נותר ענקים בארץ בני ישראל רק בעזה בגת ובאשדוד נשארו (יהושע י"א, כא-כב). יהושע לא השלים את הכרתת הענקים מן הארץ, וכעת עושים זאת דוד וגיבוריו, ובכך מסיימים, למעשה, את כיבוש הארץ.

תיאור המלחמה הראשונה ארוך יותר בגלל הדרמה שבו. בקרב עם הענק ישבי נקלע, כנראה, דוד עצמו לסכנת חיים, ונזקק לעזרתו של אבישי בן צרויה כדי להינצל ממוות. אירוע זה הותיר טראומה בלב אנשי ישראל, והם קבעו שדוד לא יצא עוד עמם למלחמה.⁵ מדוע נקלע דוד לצרה זו?⁶ דומה שהמקרא מבקש לקשר בין סיפור זה ובין הסיפור הקודם, וליצור זיקה בין התעלמותו של דוד מגופות שאלו וצאצאיו ובין היקלעותו לסכנת חיים. על פי זה יובן גם מדוע בסופו של דבר ניצל דוד ממוות, שהרי הוא תיקן את המעוות ומילא את חובתו.

ב. מי הרג את גלית?

הבעיה המרכזית בפסקה זו היא כמובן השאלה המפורסמת מי הרג את גלית. כידוע, בשמ"א י"ז מסופר שדוד הוא שהרג את גלית הפלשתי. כאן התיאור שונה במקצת:

(יט) ותהי עוד המלחמה בגוב עם פלשתים ויך אלחנן בן יערי ארגים בית הלחמי את גלית הגתי ועץ חניתו כמנור ארגים:⁷

ובכן, מי הרג את גלית הגתי? האם דוד, או שמא אלחנן בן יערי אורגים? הבעיה קשה עד מאוד, ומכיוון שאין באמתחתנו פתרון מניח את הדעת, נסתפק בהצגת כמה מן ההצעות שהוצעו לפתרונה.

רש"י כתב על פי הדרש, שאלחנן הוא דוד עצמו,⁸ שהרי נאמר כאן על אלחנן שהיה מבית לחם, כדוד. על דרך הפשט פירוש זה קשה, שכן אין זה מסתבר שהמקרא יכנה את דוד בשם שונה לחלוטין, בלא להזכיר כלל שהכוונה לגיבור המרכזי של ספר שמואל.

הפרשה הבאה – הנספח השני לספר שמואל, שלכאורה אין לו שום קשר למה שנאמר לפניו (ראה השיעור הקודם) – היא פס' טו-כב בפרק כ"א, המתארים ארבע מלחמות בין גיבורי דוד ובין ארבעת "ילידי הרפה". שיעורנו ייוחד הפעם לפרשה קצרה זו, ועל כן יהיה אף הוא קצר מן הרגיל. ארבע המלחמות מתוארות בלשון דומה, ומצוין סדרן הכרונולוגי:

1. (טו) ותהי עוד מלחמה לפלשתים את ישראל ויך דוד ועבדיו עמו וילחמו את פלשתים ויעף דוד: (טז) וישבי בנב אשר בילידי הרפה ומשקל קינו² שלש מאות משקל נחשת והוא חגור חדשה ויאמר להכות את דוד: (יז) ויעזר לו אבישי בן צרויה ויך את הפלשתי ומיתוהו אז נשבעו אנשי דוד לו לאמר לא תצא עוד אתנו למלחמה ולא תכבה את נר ישראל:³

2. (יח) ויהי אחרי כן ותהי עוד המלחמה בגוב עם פלשתים אז הכה סבכי החשתי את סף אשר בילידי הרפה:

3. (יט) ותהי עוד המלחמה בגוב עם פלשתים ויך אלחנן בן יערי ארגים בית הלחמי את גלית הגתי ועץ חניתו כמנור ארגים:

4. (כ) ותהי עוד מלחמה בגת ויהי איש מדון ואצבעת ידו ואצבעת רגליו שש ושש עשרים וארבע מספר וגם הוא ילד להרפה: (כא) ויחרף את ישראל ויכהו והנתן בן שמעה אחי דוד:

(כב) את ארבעת אלה ילדו להרפה בגת ויפלו ביד דוד וביד עבדיו:

ראשית יש לבחון מי הם "ילידי הרפה". במקבילה בדה"א כ' נכתב "הרפא", ומכאן ניתן להסיק שהכוונה לילידי הרפאים, שישבו בעבר הירדן המזרחי ונמנו עם הענקים, כאמור בתורה: "רפאים יחשבו אף הם כענקים והמאבים יקראו להם אמים" (דברים ב', יא). גם בפרקנו מצטיירים הענקים כדמויות מטילות אימה בשל גודלם וגופם המזור, ומן הסתם שימשו ענקים אלו כשכירי חרב בצבא הפלשתים.

מכאן ניתן לעמוד על חשיבותו של תיאור זה. בספר יהושע נאמר: "ויבא יהושע בעת ההיא ויכרת את הענקים מן ההר מן חברון⁴ מן דבר מן ענב ומכל הר יהודה ומכל הר ישראל

הארץ מקץ ארבעים יום... ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו... אפס כי עז העם הישב בארץ והערים בצורות גדולות מאד וגם ילדי הענק ראינו שם" (במדבר י"ג, כב-כח).

5 על היחס שבין האמור כאן לבין האמור במלחמה עם אבשלום (לעיל י"ח, ב-ד) עייני בשיעורנו שם (שיעור 39).

6 רד"ק מביא את מדרש חז"ל, הקושר את הדבר למקום המלחמה: "ובדרש: 'ישבי בנב' – איש שבא על עסקי נוב, כלומר כי בא על דבר נוב עיר הכהנים, שהיה דוד סבת הריגתם, קרה לו לדוד שהיה בסכנה".

7 גם ביטוי זה מופיע בסיפור על קרב דוד וגלית: "ועץ חניתו כמנור ארגים" (שמ"א י"ז, ז).

8 ונקרא "בן יערי ארגים" על שום "שהיו משפחתו אורגים פרוכת למקדש, הקרוי יערי" (רש"י).

1 המילה "עוד" תמוהה במקצת, שהרי זוהי המלחמה הראשונה המתוארת כאן. ייתכן שמקומה המקורי של פסקה זו היה לאחר פרק ה', דהיינו לאחר המלחמות הראשונות של דוד עם הפלשתים, ומשם הועברה לנספחים.

2 המילה "קינו" סתומה, ואין לה אח במקרא. רד"ק פירש, על פי הערבית, שמשמעה המילולי 'עץ החנית', אך הכוונה למשקל הלהב והעץ יחדיו.

3 הביטוי "נר ישראל" מכון לדוד, שהוא המנהיג את ישראל וישראל הולכים לאורו; או שהוא כינוי כללי למלכות ישראל (תרגום יונתן).

4 כזכור, ענקי חברון הטילו את חיתתם על המרגלים ששלח משה: "ויעלו בגנב ויבא עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק... וישבו מתור

פתרון אחר הביא ר' ישעיה דיטראני (הרי"ד), הסבור כי היו שני אנשים ששמם גלית: את האחד הכה דוד, ואת השני – אלחנן.⁹

פתרון מעניין לבעיה זו נמצא בפסוק המקביל בדברי הימים:

וַתְּהִי עוֹד מִלְחָמָה אֶת פְּלִשְׁתִּים יָרָה אֶלְחָנָן בֶּן יִעֲרִי אֶת
לְחָמֵי אָחִי גְלִית הַגִּתִּי וַיַּעַן חֲנִיתוֹ כְּמִנּוֹר אַרְגָּיִם

(דה"א כ', ה).

על פי נוסח זה, אלחנן לא הכה את גלית, כי אם את אחיו, לְחָמֵי שְׁמוֹ (ובזה דומה הוא לאלחנן עצמו, שהיה "בית הלחמי"). בעקבות זאת הציע רד"ק לפרש בדרך דומה גם את הפסוק בספר שמואל: "וַיִּדֹּא אֶלְחָנָן בֶּן יִעֲרִי אַרְגָּיִם בֵּית הַלְחָמִי אֶת [מי שהיה עם] גְּלִית הַגִּתִּי", כלומר את לחמי אחי גלית.

* כל הזכויות שמורות לישיבת הר עציון ולרב אמנון בזק, תש"ע *
* עורך: בעז קלוש *

* בית המדרש הווירטואלי *
* מיסודו של *
* The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash *
* האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm> *
* האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org> *
* *
* משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5 *
* דוא"ל: office@etzion.org.il *
* *
* לביטול רישום לשיעור: *
* <http://etzion.org.il/vbm/unsubscribe.php> *
* *****

9 על הצעה זו ניתן להוסיף, שאולי גְּלִית אינו שם פרטי דווקא, אלא כינוי לאנשי מידות.